

Edukacja ekologiczna w programach ochrony środowiska w regionie płockim a komunikacja ze społeczeństwem

Od 2004 roku jesteśmy członkami Unii Europejskiej, w której sprawy ochrony środowiska są priorytetem. Staramy się dorównać naszym unijnym partnerom, bowiem pragniemy chronić środowisko, aby zdrowiej żyć, podziwiać piękne polskie krajobrazy, niezniszczoną przyrodę, pić dobrej jakości wodę, oddychać czystym powietrzem, spożywać dobrej jakości żywność. Starania społeczeństwa Mazowsza Płockiego o dobry stan środowiska, zachowanie piękna przyrody – to działania służące „ochronie walorów przyrodniczych i poprawie standardów środowiska” – celu nadrzędnego „Programu ochrony środowiska województwa mazowieckiego na lata 2007 – 2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 roku”. Wszystkie powiaty i gminy regionu płockiego realizują uchwalone przez rady programy ochrony środowiska, w których ustalono zadania mające na celu osiągnąć standardy i normy unijne w ochronie środowiska. Przy wielości problemów do rozwiązania podejmują ogromny wysiłek, w tym także w zakresie wyboru priorytetów. Budowane i rozbudowywane są oczyszczalnie ścieków, kilometry kanalizacji, nie stwarzające uciążliwości dla środowiska zakłady odzysku i unieszkodliwiania odpadów, rekultywowane składowiska nie spełniające standardów ekologicznych, wprowadzane najnowsze dostępne technologie. Równolegle inwestuje się w ludzi, w ich wiedzę i umiejętności ekologiczne, bowiem każda złotówka wydana na edukację ekologiczną zwraca się wielokrotnie.

Edukacja ekologiczna to psychologiczno – pedagogiczny proces oddziaływania na człowieka poprzez nauczanie i wychowanie w celu kształtowania jego świadomości ekologicznej.

Nasze społeczeństwo musi zrozumieć idee rozwoju zrównoważonego, stosowanie ich w życiu. Bez zrozumienia tych zasad działania inwestycyjne będą mało efektywne.

Edukacja ekologiczna, kształtując świadomość ekologiczną społeczeństwa, wzbudza jednocześnie zainteresowanie wzajemnie powiązаныmi kwestiami ekologicznymi, ekonomicznymi, społecznymi i politycznymi. Umożliwia każdemu człowiekowi zdobywanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do poprawy stanu środowiska, tworzy nowe wzorce zachowań, kształtuje postawy, wartości i przekonania jednostek, grup i społeczeństwa.

Edukacja ekologiczna dla zrównoważonego rozwoju, która powinna trwać całe życie człowieka i odzwierciedlać zmiany zachodzące w świecie, mieć charakter interdyscyplinarny i przyczyniać się do poczucia ciągłości, wiąże aktualne działania z konsekwencjami dla następnych pokoleń.

Edukacja ekologiczna nie może być wyalienowana z całego procesu edukacji prowadzonego przez powołane do tego placówki instytucjonalne. Prowadzą ją także pozarządowe organizacje ekologiczne i media. Musi być uwzględniona w wychowaniu rodzinnym, docierać do wszystkich ludzi, także

tych, którzy mają niewiele do czynienia z ochroną środowiska, ale w swoim codziennym życiu -wpływają na stan środowiska.

Aby realizacja w/w celów była możliwa, niezbędne jest:

- wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej do wszystkich sfer życia społecznego z uwzględnieniem i wykorzystaniem wartości kulturowych, etycznych i religijnych,
- zapewnienie dostępu społeczeństwu do informacji o środowisku,
- uznanie, że edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu życia społeczeństwa.

Obowiązek edukacji ekologicznej wynika z dokumentów międzynarodowych, Unii Europejskiej, państwowych, w tym ustaw: o systemie oświaty, Prawo ochrony środowiska, Polityki ekologicznej państwa, Konwencji: w sprawie zmian klimatu, o różnorodności biologicznej, o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących ochrony środowiska.

Szczegółowe zadania edukacji ekologicznej zawarte są w Narodowej strategii edukacji ekologicznej, która identyfikuje, hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji. Jednym z podstawowych zapisów Strategii jest założenie, iż edukacja ekologiczna powinna obejmować całe społeczeństwo, wszystkie grupy wiekowe, zawodowe, a także decydentów na wszystkich szczeblach.

Rozwinięcie i konkretyzacja zapisów Strategii nastąpiło w Narodowym programie edukacji ekologicznej, który określa podstawowe zadania edukacyjne, podmioty odpowiedzialne za ich realizację, możliwości i źródła finansowania zadań, a także harmonogram ich wdrażania. „Strategia edukacji dla zrównoważonego rozwoju” Europejskiej Komisji Gospodarczej Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęta w Wilnie w 2005 roku na spotkaniu Ministerstw ds. Środowiska i Edukacji stanowi, iż edukacja jest:

- warunkiem wstępnym osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, istotnym narzędziem właściwego zarządzania, podejmowania uzasadnionych decyzji oraz promowania demokracji, a więc pomaga w urzeczywistnieniu naszej wizji przyszłości,
- kształtuje i wzmacnia zdolność oceny rzeczywistości i podejmowania decyzji na rzecz zrównoważonego rozwoju,
- umożliwia tworzenie bezpieczniejszego, zdrowego i lepiej prosperującego świata, podnosząc tym samym jakość życia,
- kształtuje krytyczne myślenie, rozwija świadomość, podnosi kwalifikacje, dzięki czemu możliwym jest formułowanie nowych pomysłów, wizji rozwoju oraz nowych metod i narzędzi ich wdrażania.

Mamy więc podstawy do prowadzenia edukacji ekologicznej społeczeństwa w województwie, powiecie, gminie, szkole, przedsiębiorstwie, rodzinie. Konsekwentna realizacja zaleceń Narodowej strategii edukacji ekologicznej i Programu edukacji ekologicznej oraz Strategii edukacji dla zrównoważonego rozwoju ONZ doprowadzi do systematycznego i stałego wzrostu wiedzy i poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Na Ziemi Płockiej od kilkunastu lat podejmowane są różnorodne działania służące wzbogaceniu wiedzy ekologicznej społeczeństwa. Są one

bardzo istotne, gdyż region należy do tych obszarów kraju, w których jest sporo ludzi nie znających podstawowych zasad ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Poza miastem Płock, w pozostałych powiatach przeważa gospodarka oparta na rolnictwie. W sytuacji regresu występującego w rolnictwie, niewielkiego napływu zagranicznego kapitału, rozwój powiatów i gmin stymuluje prywatna przedsiębiorczość. Dostępność szkół, przedsięwzięć szkoleniowych jest warunkiem rozwoju gospodarczego i społecznego regionu. Potencjał intelektualny regionu decyduje o powstaniu środowisk innowacyjnych i pojawieniu się nowych dziedzin aktywności gospodarczej, szanującej środowisko przyrodnicze.

Ze względu na powyższe, a także bogate walory przyrodnicze regionu (parki krajobrazowe, obszary Natura 2000, rezerваты przyrody, bogatą bioróżnorodność, parki podworskie, pomniki przyrody), niezbędne jest zapewnienie wysokiego poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa.

W realizowanych przez samorząd województwa mazowieckiego, samorządy powiatów i gmin programach ochrony środowiska dużą uwagę zwrócono na kształtowanie ekologiczne społeczeństwa. Zapisane i zrealizowane zadania służą do osiągnięcia celu: zwiększenia aktywności obywatelskiej i wyższego stanu świadomości ekologicznej społeczeństwa. Edukacja ekologiczna kształtując obraz relacji między społeczeństwem i przyrodą musi wkraczać w sfery kształcenia i doskonalenia kadry odpowiedzialnej za stan środowiska, wdrażanie przepisów prawa i ich egzekwowanie, a ukazując zależność człowieka od przyrody - uczyć odpowiedzialności za wszystkich ludzi, za zmiany dokonywane w środowisku naturalnym. O ile stosunkowo łatwo zmierzyć efekty ekologiczne przedsięwzięć inwestycyjnych, trudniej to ocenić w przypadku edukacji ekologicznej. Programy edukacji ekologicznej zawierają mierniki edukacji ekologicznej, a są nimi najczęściej liczby:

- osób korzystających z edukacji ekologicznej,
- przeprowadzonych konferencji, warsztatów, seminariów, wycieczek,
- zorganizowanych konkursów, kampanii np. Sprzątanie Świata, Międzynarodowego Dnia Ziemi,
- wydanych publikacji o tematyce ekologicznej i zrównoważonym rozwoju.

Powiaty i gminy realizują zapisy ustaw: Prawo ochrony środowiska, o udostępnianiu informacji o środowisku i ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. W konsultacji ze społeczeństwem, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami opracowały programy ochrony środowiska, a ostatnio ich aktualizację. Konsultują zapisy programów, informują o uzyskanych efektach ekologicznych poprzez organizowanie spotkań ze społeczeństwem, na stronach internetowych, w biuletynach samorządowych.

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku od lat współpracuje z powiatami i gminami, realizując zadania edukacji ekologicznej. **W ostatnim okresie były to między innymi takie projekty:**

- współpraca ze Starostwem Powiatowym w Wołominie przy opracowaniu Zintegrowanego programu edukacji ekologicznej w Powiecie Wołomińskim, a następnie przy wdrażaniu niektórych jego zapisów (Projekt

Programu powstał podczas konsultacji z gminami, organizacjami pozarządowymi, nauczycielami, lokalnymi mediami. Przedstawiony został do konsultacji z w/w grupami: gminami, przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi). Pomagamy w szkoleniu nauczycieli, przedsiębiorców, gmin.

- Płocka Akademia Ekologii uczy segregować odpady i chronić środowisko przyrodnicze, skierowany do gmin, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych regionu płockiego, kujawsko – pomorskiego, łódzkiego,
- Ku zrównoważonemu rozwojowi gmin województwa mazowieckiego obejmujący szkolenia i warsztaty dla samorządów gmin, społeczności lokalnych,
- szkolenia, konferencje dla administracji publicznej, przedsiębiorców z zakresu wdrażania nowego prawa ekologicznego, wdrażania nowych technik (BAT), większej skuteczności działań proekologicznych,
- zajęcia warsztatowe – aktywna edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży,
- liczne działania promocyjno – informacyjne w postaci konkursów, kampanii, audycji, publikacji,
- Płocka Akademia Ekologii dla zrównoważonego rozwoju Mazowsza, Kujaw i Ziemi Łódzkiej – którego celem była kompleksowa edukacja ekologiczna – dzieci, młodzieży, dorosłych,
- Działaj Lokalnie - program aktywizujący społeczności lokalne do działań dla zrównoważonego rozwoju lokalnych środowisk,
- Region Płocki, Kujaw i Ziemi Kutnowskiej – regionem świadomych ekologicznie, z którym, w celu podniesienia stanu wiedzy ekologicznej, docieramy nie tylko do uczniów, nauczycieli, samorządów gmin, powiatów ale także: przedsiębiorców, sołtysów, mieszkańców wsi i miast,
- Wydawnictwa (albumy, biuletyny, kalendarze edukacyjne) docierają do szerokiego grona społeczeństwa, ucząc szacunku do przyrody, zrozumienia konieczności jej ochrony,
- Konkursy zachęcają społeczności lokalne, uczniów, nauczycieli do działań aktywnych na rzecz lokalnych środowisk.

Popularyzacja działań proekologicznych i postaw przyjaznych środowisku odbywa się za pośrednictwem:

- Biuletynów samorządów powiatów i gmin oraz wydawnictw RCEE, WCEE,
- Internetu,
- Tygodnika Płockiego,
- Gazety Wyborczej,
- Radia dla Ciebie,
- Katolickiego Radia Płock,
- lokalnej telewizji TELE-TOP
- Radia Eska.

Bardzo ważnym elementem edukacyjnym jest baza danych prowadzona przez starostwa powiatowe i gminy dotycząca informacji o środowisku i jego ochronie, a wynikająca z ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego

ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Płockie uczelnie realizują programy edukacji ekologicznej. Oto przykłady:

- Politechnika Warszawska - wykłady z zakresu ochrony środowiska prowadzone są dla studentów kierunków: chemii, inżynierii środowiska, ekonomii. Studenci przygotowują prace magisterskie dotyczące rozwiązywania istotnych problemów ekologicznych na Ziemi Płockiej,
- w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica prowadzone były od 1993 r. wykłady dla wszystkich studentów Wydziału Zarządzania, a od 1995 r. - Wydziału Pedagogiki. Od 1995 r. prowadzono specjalizacje: ochrona środowiska oraz edukacja ekologiczna. Na uczelni tej wykonano ponad 300 prac dyplomowych z zakresu rozwiązywania problemów ekologicznych. Obecnie prowadzone są studia podyplomowe w zakresie zarządzania ochroną środowiska. 35-letnia aktywna współpraca władz Ziemi Płockiej z Wydziałem Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, z którym Zarząd Powiatu podpisał porozumienie o współdziałaniu na rzecz rozwoju zrównoważonego powiatu płockiego. W Mazowieckim Ośrodku Geograficznym w Murzynie prowadzone są liczne badania stanu środowiska w Płockim Zespole Miejsko – Przemysłowym, studenci wielu uczelni polskich i zagranicznych odbywają tu praktyki i ćwiczenia.

Szczególne role w krzewieniu edukacji ekologicznej na Ziemi Płockiej odgrywają organizacje ekologiczne: Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku, Zarząd Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Płocku, Stowarzyszenie Ekologiczno - Kulturalne „Ziarno” z Grzybowa. Dyrekcja Zespołu Mazowieckich Parków Krajobrazowych w Warszawie, dyrektor Gostynińsko – Włocławskiego Parku Krajobrazowego, Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Kobiernikach, Towarzystwo Naukowe Płockie, Związek Gmin Regionu Płockiego, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego, Nadleśnictwa: Łąck, Płock i Gostynin, Biuro Terenowe w Płocku Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W aktywnych formach edukacji środowiskowej uczestniczyło bezpośrednio w ostatnim roku blisko 35 tys. mieszkańców regionu płockiego. Z wydawnictwami, informacjami ekologicznymi staraliśmy się dotrzeć do rodziny. W/w działania przyczyniły się do reagowania społeczeństwa na problemy ekologiczne, lepszemu rozumieniu istoty rozwoju zrównoważonego gmin i powiatów, szukania sposobów rozwiązywania trudnych problemów ekologicznych w naszych wsiach i miastach, przedsiębiorstwach. Szczególnie wiele pytań kierowanych jest do PKN ORLEN SA oraz ZUOK w Kobiernikach.

Dotychczas podjęte działania nie są wystarczające. Dlatego też kontynuując niektóre z nich, ciągle szukać należy nowych, atrakcyjnych sposobów dotarcia z wiedzą ekologiczną do społeczeństwa, w tym zwłaszcza dorosłego. Komunikacja ze społeczeństwem jest bardzo ważna – powinna rozpoczynać się od tworzenia programów i planów, poprzez udział społeczeństwa w strategicznych ocenach oddziaływania na środowisko dla planów i programów, a także w indywidualnej ocenie oddziaływania na środowisko prowadzonych podczas przygotowania procesu inwestycyjnego,

analizy porealizacyjnej. Dla społeczeństwa musimy przygotować pełną informację o naszych planach, programach, ich wpływie na środowisko i uzyskanych efektach ekologicznych. Nie możemy się bać spotkań ze społeczeństwem, otwartych rozpraw administracyjnych dostępnych dla społeczeństwa.

Region płocki ma sprzyjające warunki do realizacji programów edukacji ekologicznej i dobrej komunikacji ze społeczeństwem. Najważniejszymi atutami są:

- dobra kadra pracująca w administracji rządowej i samorządowej, doskonaląca wiedzę i umiejętności w zakresie wdrażania prawa ekologicznego,
- bliskość Warszawy, w której są renomowane uczelnie patające się ochroną środowiska,
- kadra trenerów, przygotowanych w ramach różnych programów edukacyjnych: („PHARE”, polsko - amerykańskiego programu „Krag”) skupiona wokół Regionalnego Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku, wspierana przez naukowców z Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej Szkoły Nauk Technicznych i Społecznych, członków Towarzystwa Naukowego Płockiego, pracowników Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Starostwa Płockiego,
- aktywne pozarządowe organizacje ekologiczne (RCEE w Płocku, Zarząd Okręgu w Płocku Ligi Ochrony Przyrody, Stowarzyszenie Ekologiczno – Kulturalne „Ziarno” w Grzybowie, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego, Związek Gmin Regionu Płockiego),
- otwarte na edukację ekologiczną szkoły: podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne, a także płockie uczelnie wyższe,
- wspierające działania edukacyjne samorzady województwa mazowieckiego, powiatów i gmin, Nadleśnictwa: Płock i Łąck, dyrekcja parków krajobrazowych.

Dużą rolę w edukacji ekologicznej pełnią nowe technologie, do których zalicza się internet. Dla ogółu społeczeństwa edukacja ekologiczna poprzez internet może być utrudniana z powodu braku powszechnego dostępu do komputera, wysokich kosztów korzystania z usług telekomunikacyjnych. Zwiększenie roli internetu w edukacji ekologicznej może być dokonane przede wszystkim dzięki konkurencji na tym rynku. Obserwowany już znaczny spadek cen przyczynił się do szybszego rozwoju stron edukacyjnych w sieci i poprawy świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Liczymy na większy niż do tej pory udział mediów w kształceniu środowiskowym społeczeństwa. Badania świadomości społecznej wykazują, iż środki masowego przekazu mają bardzo duży wpływ na poziom wiedzy o stanie środowiska naturalnego.

Bardzo dobrym źródłem wiedzy o problemach ekologicznych są zwłaszcza: telewizja, radio i prasa. Istnieje ścisła współzależność między stanem wiedzy społeczeństwa a sposobem ukazywania problemów ekologicznych w mediach. Liczymy na to, że środki masowego przekazu będą:

- w sposób rzetelny, bez poszukiwania sensacji, przedstawiać stan środowiska przyrodniczego i prezentować także pozytywne przykłady działań

podejmowanych na rzecz jego ochrony, pokazując skutki zamierzonych i niezamierzonych działań w środowisku,

- promować style życia i zachowania przyjazne środowisku,
- nawiązywać bliską współpracę z instytucjami i organizacjami zajmującymi się ochroną środowiska w celu zdobywania i gromadzenia informacji oraz korzystania z prowadzonych przez nie działań,
- ograniczać lansowanie cywilizacji konsumpcyjnej.

Media mają ogromną rolę do odegrania w budowie Zielonej Ziemi Płockiej, Kujaw i Ziemi Kutnowskiej. Bardzo liczymy na ekoinicjatywy ze strony mediów, np. zielona kolumna w prasie, społeczna reklama ekologiczna, eko-informacje w radio.

Szczególną rolę w rozwiązywaniu problemów ekologicznych odgrywa prasa profesjonalna. Chętnie korzystamy z ciekawych artykułów w „Problemach Ocen Środowiskowych”, „Przeglądzie Komunalnym”, „Lesie Polskim”, „Aurze”, „Biznesie i Ekologii”. Pomagają nam w rozwiązywaniu problemów ekologicznych.

Na realizację zadań edukacji ekologicznej są potrzebne środki finansowe, głównie pochodzące z funduszy ekologicznych, budżetów: gmin, powiatów i województwa oraz Unii Europejskiej.

Zdajemy sobie sprawę, iż ze względu na kłopoty budżetowe samorządów, likwidację powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska, duże zaangażowanie funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w realizację przedsięwzięć inwestycyjnych przy udziale środków Unii Europejskiej trudno jest pozyskać konieczne środki finansowe na edukację ekologiczną. Sądzę jednak, iż powinny się one znaleźć, bo kształcenie społeczeństwa dla zrównoważonego rozwoju procentuje i z pewnością zwróci się w przyszłości, dając konkretne efekty ekologiczne. Tylko konsekwentna realizacja zadań edukacji ekologicznej społeczeństwa, prowadzona równoległe z działaniami inwestycyjnymi doprowadzi do podniesienia stanu świadomości ekologicznej, lepszego postrzegania świata przyrody, poznania praw nią rządzących, lepszej jakości naszego życia w Zjednoczonej Europie. Ważne jest więc nadanie właściwej rangi .problemom edukacji ekologicznej w programach ochrony środowiska i przekazywanie pełnej informacji społeczeństwu o problemach ekologicznych, uzyskanych efektach ekologicznych. Mam nadzieję, iż media pomogą w realizacji tych ważnych wyzwań edukacyjnych.